

รายงานสรุปการวิเคราะห์ความเสี่ยงเหตุการณ์ภัยอันตรายทางสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก

บทนำ :

ปัจจุบันสถานการณ์โรคและภัยสุขภาพทั่วโลกมีแนวโน้มทวีความรุนแรง และมีโอกาสแพร่กระจายไปในวงกว้างมากขึ้น สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เอื้อต่อการแพร่กระจาย เช่น ความหนาแน่นของประชากร การเคลื่อนย้ายประชากร การคมนาคมที่สะดวกสบาย รวมถึงสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการประเมินความเสี่ยง หรือการวิเคราะห์ความเสี่ยง จึงเป็นเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้หน่วยงานระดับพื้นที่สามารถนำข้อมูลที่มีอยู่มาคาดการณ์ความเสี่ยงที่จะเกิดเหตุการณ์ภัยอันตรายทางสุขภาพอะไรบ้างในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแผนรองรับการเกิดภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข

วัตถุประสงค์

เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประกอบการจัดทำ Hazard Specific Plan รองรับการเกิดภาวะฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุขของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก

คำนิยาม

1. ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง เหตุการณ์ใดๆ ก็ตามที่มีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์และความคาดหวังของการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข ซึ่งอาจเกิดจากความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง แล้วมีผลทำให้เกิดความเสียหาย สูญเสีย หรือขัดขวางความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์

2. การประเมินความเสี่ยง (Risk assessment) หมายถึง กระบวนการทั้งหมดของการชี้บ่งความเสี่ยง การวิเคราะห์ความเสี่ยง และการประเมินผลความเสี่ยง

3. การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk analysis) หมายถึง กระบวนการที่ทำความเข้าใจกับธรรมชาติของความเสี่ยง และกำหนดระดับของความเสี่ยง (โดยการพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิด (Likelihood) และผลกระทบ (Impact) ของความเสี่ยงนั้นๆ)

- ผลที่เกิดตามมา/ผลกระทบ(Consequence/Impact) หมายถึง ขนาดความรุนแรงของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยง

- โอกาสเกิด (Likelihood) หมายถึง ความถี่หรือโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยง

การวิเคราะห์ระดับความเสี่ยงของเหตุการณ์

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลกและหน่วยงานในสังกัด ได้ดำเนินการวิเคราะห์ระดับความเสี่ยงของเหตุการณ์ภัยอันตรายทางสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นในจังหวัด และอาจขยายความรุนแรงเป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุข จนต้องมีการยกระดับเปิดศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉินระดับจังหวัด การประเมินความเสี่ยงและการวิเคราะห์เหตุการณ์เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องจัดทำขึ้นก่อนพัฒนาเป็นมาตรการและแผนปฏิบัติการจัดการความเสี่ยงของโรคและภัยสุขภาพโดยนำผลการประเมินความเสี่ยงมาจัดทำเป็น “แผนปฏิบัติการสำหรับทุกภัยอันตราย” ให้สามารถรับมือได้ทุกโรคทุกภัย ได้แก่ ดังนั้นการประเมินความเสี่ยง เพื่อเฝ้าระวัง

และหามาตรการป้องกันนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างมาก โดยการประเมินความเสี่ยงในครั้งนี้นำประเมินจากโรคและภัย 5 ด้าน (All hazard) ประกอบด้วย 1. Biological : ภัยจากโรคติดเชื้อ 2. Chemical Events : ภัยจากสารเคมี 3. Natural & Environment Events : ภัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4. Explosion & Trauma Events : ภัยจากอุบัติเหตุ/การบาดเจ็บและการก่อการร้าย/วินาศกรรม 5. Radiological Events : ภัยจากรังสี ที่เป็นปัญหาทางสาธารณสุขในจังหวัดพิษณุโลก และเมื่อทำการวิเคราะห์ประเมินความเสี่ยงเหตุการณ์ต่างๆพบว่า ผลการวิเคราะห์เหตุการณ์ภัยอันตรายทางสุขภาพ ที่ควรกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการและมาตรการสรุปได้ดังนี้

1. Biological : ภัยจากโรคติดเชื้อ

1.1 โรคติดเชื้อโควิด - 19

1.2 โรคไข้หวัดใหญ่

1.3 โรคไวรัสซิกา

1.4 โรคไข้หวัดนก

1.5 โรคติดเชื้อทางเดินหายใจตะวันออกกลาง-เมอร์ส

1.6 โรคไข้เลือดออก

1.7 โรคคออักเสบ

1.8 โรคอหิวาตกโรค

1.9 โรคอาหารเป็นพิษ ที่เกิดจากโรตา/โนโรไวรัส

1.10 โรคโบทูลิซึม

1.11 โรคมือ เท้า ปาก

1.12 โรคพิษสุนัขบ้า

2. Chemical Event : ภัยจากสารเคมี

2.1 แอมโมเนียรั่วไหล (โรงงานน้ำแข็ง)

2.2 โรงงานปิโตรเคมีระเบิด

2.3 น้ำมันรั่วไหลในทะเล

2.4 โรงเก็บสารเคมีระเบิด

2.5 ไซยาไนด์จากเหมืองทอง

2.6 เหมืองโปแตช

2.7 ไฟไหม้บ่อขยะ

2.8 สารกำจัดศัตรูพืช

3. Natural & Environment Event : ภัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1 หมอกควัน

3.2 อุทกภัย

3.3 ดินโคลนถล่ม

3.4 แผ่นดินไหว

3.5 สึนามิ

3.6 ภัยหนาว

3.7 ภัยแล้ง

3.8 วาตภัย

4. Explosion & Trauma Events : ภัยจากอุบัติเหตุ/การบาดเจ็บและการก่อการร้าย/
วินาศกรรม

- 4.1 อุบัติเหตุหมู่/อุบัติเหตุบนท้องถนน
- 4.2 อุบัติเหตุหมู่/อุบัติเหตุทางน้ำ
- 4.3 อุบัติเหตุหมู่/อุบัติเหตุทางอากาศ
- 4.4 การวางระเบิดในที่ชุมนุมชน
- 4.5 อัคคีภัยโดยวางเพลิง
- 4.6 การจลาจลจากการชุมนุม
- 4.7 ภัยสงคราม

5. Radiological Events : ภัยจากรังสี

- 5.1 โคบอลต์ 60
- 5.2 เตปปฏิกรณ์นิวเคลียร์
- 5.3 โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้สารตั้งต้นด้านรังสี
- 5.4 สถานฉายรังสีเพื่อประกอบสินค้าในการส่งออก(รังสีแกรมมา)

*หมายเหตุ ตัวอักษรสีแดงคือเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในจังหวัดพิษณุโลก 3 ปี ย้อนหลัง

เกณฑ์การประเมินความเสี่ยง ประกอบด้วยเกณฑ์ดังต่อไปนี้

การใช้ Risk Matrix ในการประเมินความเสี่ยงทางสาธารณสุข ความเสี่ยงเกิดจาก โอกาส x ความรุนแรง โดยที่โอกาส หมายถึง โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ (likelihood) และความรุนแรงหมายถึง ความรุนแรงที่จะตามมาหากมีเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น (consequences)

ระดับความเสี่ยง (Risk Matrix)

ผลกระทบที่ตามมา (Consequence หรือ Impact)	5	5	10	15	20	25
	4	4	8	12	20	20
	3	3	6	9	12	15
	2	2	4	6	8	10
	1	1	1	3	4	5
		1	2	3	4	5
		โอกาสที่จะเกิด (Likelihood)				

ประเด็นที่ต้องพิจารณาในการใช้ Risk Matrix

- การประเมินความเสี่ยงทางสาธารณสุขส่วนใหญ่เป็นการประเมินเชิงคุณภาพเนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูล
- การแบ่งระดับของโอกาสและความรุนแรง Risk Matrix ไม่ได้อาศัยเพียงแค่ข้อมูลเชิงตัวเลขต่างๆ แต่ต้องใช้ข้อมูลประเภทอื่นๆ มาประกอบการพิจารณาด้วย

- ในการใช้ Risk Matrix เกณฑ์ของโอกาสและความรุนแรงจะต้องถูกพิจารณาปรับให้เข้ากับบริบทในแต่ละพื้นที่หรือกลุ่มประชากร โดยอาศัยการอภิปรายเพื่อให้เกิดความเห็นชอบร่วมกันของทั้งฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ และผู้กำหนดนโยบาย

- ในการพิจารณาเพื่อกำหนดเกณฑ์ด้านความรุนแรง (Consequences) นอกเหนือการพิจารณาเรื่อง morbidity, mortality หรือผลกระทบทางสุขภาพระยะยาว (เช่น disability) ควรจะต้องพิจารณาผลกระทบด้านอื่นๆ ด้วย เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฯลฯ

Risk Matrix เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานสาธารณสุขแบบอิงหลักฐาน (Evidence-based Public Health) เนื่องจากทั้งในกระบวนการกำหนดเกณฑ์โอกาสและความรุนแรง และการประเมิน Hazard ต้องมีการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ต่างๆ อย่างรอบด้านและนำมาแสดงให้เห็นประจักษ์ก่อนที่จะทำการตัดสินใจ

ประโยชน์ของ Risk Matrix

- ใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดระดับการตอบโต้ที่เหมาะสมกับความเสี่ยงของปัญหา
- เป็นเครื่องมือในการจัดลำดับความสำคัญ (ความเร่งด่วน และการจัดสรรทรัพยากร) ของปัญหา
- ใช้ประเมินความเสี่ยงโรคหรือภัยสุขภาพหลายปัญหา ในพื้นที่หรือในประชากรหนึ่งๆ
- ใช้ประเมินความเสี่ยงโรคหรือภัยสุขภาพเดียวกัน เปรียบเทียบระหว่างหลายพื้นที่ หรือ

หลายช่วงเวลา

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินโรคและภัยสุขภาพ

1. กำหนดเกณฑ์การประเมินโรคติดเชื้อ

1.1 กำหนดเกณฑ์ความรุนแรงของโรคติดเชื้อ

เกณฑ์ความรุนแรง	1	2	3	4	5
อัตราป่วยต่อแสน	0 - 50	>50 - 100	>100 - 150	>150 - 200	>200
อัตราป่วยตาย	0	0.1 - 3%	>3% - 6%	>6% - 9%	>9% ขึ้นไป
การระบาดเป็นกลุ่มก้อน	0	1-2	3-4	5	มากกว่า 5 เหตุการณ์
โรคอุบัติใหม่	ผู้สัมผัสโรค		สงสัย		ยืนยัน

1.2 กำหนดเกณฑ์โอกาสของการติดเชื้อ

โอกาส	1	2	3	4	5
ความเร็วในการแพร่กระจาย	เลือด เพศสัมพันธ์	ผ่านทางกรรปเบื้อนสิ่งแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ อาหาร	แมลงหรือสัตว์พาหะ	Droplet, Close contact	airborne, ฟุ้งกระจายในอากาศ
ประชากรกลุ่มเสี่ยง	ประชากรเฉพาะ		เฉพาะกลุ่มอายุ		ประชากรทั่วไปทุกกลุ่มอายุ
มาตรการป้องกันโรค	มีมาตรการเฉพาะที่มีประสิทธิภาพสูง		มีมาตรการเฉพาะแต่อาจไม่มีประสิทธิภาพ		ไม่มีมาตรการเฉพาะ
มาตรการคัดกรอง ค้นหาผู้ป่วย	รู้และเข้าถึงกลุ่มเสี่ยง คัดกรองได้ตามเป้าหมาย		รู้กลุ่มเสี่ยงแต่คัดกรองไม่ได้ตามเป้าหมาย		เข้าไม่ถึงกลุ่มเสี่ยง คัดกรองไม่ได้

2. กำหนดเกณฑ์การประเมินโรคไม่ติดต่อ/ภัยสุขภาพ

2.1 กำหนดเกณฑ์ความรุนแรงของโรคไม่ติดต่อ/ภัยสุขภาพ

เกณฑ์ความรุนแรง	1	2	3	4	5
ความชุก (ร้อยละ)	0 - 5	>5 - 10	>10 - 15	>15 - 20	>20
อัตราตายต่อแสน	0 - 10	>10 - 20	>20 - 30	>30 - 40	>40
ภัยสุขภาพ	ไม่เคยเกิด		เกิดเฉพาะพื้นที่		เกิดในวงกว้าง

2.2 กำหนดเกณฑ์โอกาสของโรคไม่ติดต่อ/ภัยสุขภาพ

โอกาส	1	2	3	4	5
ประชากรกลุ่มเสี่ยง	ประชากรเฉพาะ		เฉพาะกลุ่มอายุ		ประชากรทั่วไปทุกกลุ่มอายุ
มาตรการป้องกัน	มีมาตรการเฉพาะที่มีประสิทธิภาพสูง		มีมาตรการเฉพาะแต่อาจไม่มีประสิทธิภาพ		ไม่มีมาตรการเฉพาะ
มาตรการคัดกรอง ค้นหาผู้ป่วย	รู้และเข้าถึงกลุ่มเสี่ยง คัดกรองได้ตามเป้าหมาย		รู้กลุ่มเสี่ยงแต่คัดกรองไม่ได้ตามเป้าหมาย		เข้าไม่ถึงกลุ่มเสี่ยง คัดกรองไม่ได้

การวิเคราะห์ระดับความเสี่ยงโดยการใช้เครื่องมือ Risk Matrix

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลกและหน่วยงานในสังกัด วิเคราะห์ระดับความเสี่ยงโดยการใช้เครื่องมือ Risk Matrix ประเมินความเสี่ยง ซึ่งพิจารณาจาก 1. โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ 2. ผลกระทบหรือความรุนแรง เพื่อพิจารณาลำดับความสำคัญของแต่ละเหตุการณ์ที่ต้องดำเนินการจัดทำแผนเพื่อรองรับการยกระดับเปิดศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉินและระบบบัญชาการเหตุการณ์เหตุการณ์ ในพื้นที่ ดังนี้

โอกาส					
สูงมาก 5 คะแนน					
สูง 4 คะแนน			- ไข้หวัดใหญ่	- ไข้เลือดออก - หมอกควัน	- อุทกภัย - อุบัติเหตุทางถนน
ปานกลาง 3 คะแนน	โควิด-19				
ต่ำ 2 คะแนน					
ต่ำมาก 1 คะแนน					
	ต่ำมาก 1 คะแนน	ต่ำ 2 คะแนน	ปานกลาง 3 คะแนน	สูง 4 คะแนน	รุนแรงมาก 5 คะแนน

ผลกระทบความรุนแรง

เมื่อพิจารณาจัดลำดับความสำคัญโดยใช้ตาราง Risk matrix ทำให้ทราบถึงความสำคัญของแต่ละเหตุการณ์ที่ต้องดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการสำหรับทุกภัยอันตราย : All Hazard Plan เพื่อรองรับ 2 อันดับโรคที่สำคัญ ดังนี้

1. Natural & Environment Events : ภัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ อุทกภัย และหมอกควัน
2. Biological : ภัยจากโรคติดเชื้อ ได้แก่ โรคไข้เลือดออก
3. Explosion & Trauma Events : ภัยจากอุบัติเหตุ/การบาดเจ็บและการก่อการร้าย/วินาศกรรม ได้แก่ อุบัติเหตุหมู่/อุบัติเหตุบนท้องถนน